

Дуда С.Т., Танцюра А.О. Методические основы оценки производственного потенциала предприятия

Рассмотрена и проанализирована эффективность производственного потенциала предприятия. Рассмотрены различные подходы к оценке определения эффективности использования производственного потенциала предприятия для обеспечения его надлежащей и высокой эффективности. Учтена и охарактеризована целевая оценка соответствия производственного потенциала предприятия.

Ключевые слова: производственный потенциал, оценка производственного потенциала, предприятие, методы оценки производственного потенциала.

Duda S.T., Tantsiura A.O. Methodological framework for the assessment of the production potential of the company

Analysed the efficiency the production potential of the company. Considered different approaches to assessment determining the efficiency of the production potential of the company to ensure its proper and high efficiency. Was taken into account and described the target conformity assessment of industrial potential of the company.

Keywords: production capacity, the assessment of production potential, enterprise, evaluation methods of production potential.

УДК 338.23:336.74

Доц. Б.І. Кабаці, канд. екон. наук – Львівська КА

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ
ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ
НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ**

Проаналізовано теоретичні підходи до пояснення змісту економічного зростання та основних показників його вимірювання. Також висвітлено поняття державного регулювання економічного зростання в розрізі механізмів здійснення. Систематизовано та виділено основні форми державного регулювання економічного зростання.

Ключові слова: економічне зростання, економічний розвиток, ВВП, ВВП на одну особу, державне регулювання економічного зростання, механізми регулювання.

Вступ. Проблема забезпечення сталого економічного зростання набуває дедалі більшого значення, особливо з огляду на значну кількість загроз стрімкої глобалізації соціально-економічного розвитку. На економічне зростання впливає безліч факторів, зокрема і механізми державного регулювання. Зважаючи на лібералізацію грошового ринку та ринку капіталів, збільшення кредитної залежності країн від фінансових організацій та країн-позичальників, збільшення ролі кредитування в розвитку держави актуальним є питання щодо визначення впливу фінансово-кредитного механізму державного регулювання на економічне зростання. Ця проблематика не тільки актуальна, але й не до кінця вирішена, про що свідчить безліч проблем вітчизняної фінансово-кредитної сфери і несталий розвиток української економіки. Необхідність доопрацювання цього питання обумовлюється ще й тим, що намір України інтегруватися у європейський економічний простір зумовить зміни та реформування фінансово-кредитної сфери, а тому необхідно визначити, який буде мати вплив державне регулювання у цій сфері на якість і динамічність економічного зростання.

Мета дослідження. Систематизувати теоретичні концепції та підходи щодо пояснення впливу фінансово-кредитного механізму державного регулювання на економічне зростання.

Виклад основного матеріалу. Економічне зростання – це кількісна характеристика розвитку національної економічної системи, яка визначається зростанням масштабів її виробництва. В економічній літературі під економічним зростанням більшість науковців розуміють збільшення кількості товарів та послуг, які виробляє національна економіка. У деяких випадках зміст економічного зростання ототожнюється з поняттям економічного прогресу.

На сьогодні в економічній літературі не існує єдиного підходу щодо визначення показника, який в повному обсязі характеризує принципи економічного зростання. Залежно від обраного показника певним чином змінюється і визначення цієї економічної категорії.

Найпоширенішою величиною вимірювання економічного зростання є темп зміни ВВП (ВВП) з врахуванням динаміки середнього рівня цін. У такому випадку абсолютно логічним буде визначення економічного зростання як "...збільшення масштабів сукупного виробництва та споживання в країні, що характеризується такими макроекономічними показниками, як ВВП, ВВП, національний дохід. Воно вимірюється темпами зростання або приросту даних показників в кінці та на початку періоду або відношення приросту показника до його попереднього значення" [6].

Розглянемо підходи науковців до визначення економічного зростання. Для прикладу, Кемпбелл Р. Макконнелл та Стенлі Л. Брю визначають економічне зростання як: "...збільшення виробничих можливостей, що проходить зі збільшенням кількості використовуваних факторів виробництва або вдосконаленням техніки і технології" [3, с. 634]. Аналогічним чином трактують це поняття Р. Дорнбуш та С. Фішер: "економічне зростання – це зростання реального ВВП" [2, с. 21]. Більш чітке визначення терміна наведено в роботах П. Самуельсона та В. Нордгауза: "економічне зростання означає збільшення потенційного ВВП країни. Іншими словами, економічне зростання – це розширення межі виробничих можливостей країни" [7]. В українській економічній літературі економічне зростання визначається як "...збільшення обсягів сукупного виробництва та розширення можливостей економіки задовольняти зростаючі потреби населення в товарах та послугах" [1, с. 88].

Іншим показником, що визначає зміст економічного зростання, є темпи зміни реального ВВП (ВВП) в розрахунку на одну особу. У цьому випадку чинником економічного зростання є "...випереджаючі темпи зростання сукупного виробництва порівняно зі зміною (приростом) населення країни для підвищення рівня його добробуту" [7].

Більш ґрунтовним та об'ємним, на нашу думку, є визначення економічного зростання як довгострокової тенденції до збільшення обсягів сукупного виробництва, яке відбувається в умовах структурної перебудови економіки країни відповідно до нормативних вимог технологічного та соціального прогресу, а також підвищення ефективності відтворювальних процесів. Запропоноване визначення дає змогу виділити не тільки кількісні, а й якісні характеристики збільшення обсягів сукупного виробництва. Не викликає сумніву, що зростання ВВП може мати високу або низьку якість. Окремі економічні процеси та заходи регуляторного впливу держави призводять до зростання ВВП, але паралельно з

цим відбуваюся і позитивні зміни в реальних доходах економічних суб'єктів, якісно покращується структура відтворювальних процесів, спостерігається можливість збереження позитивних тенденцій протягом довготривалого періоду. У протилежному випадку, зростання ВВП відбувається шляхом вичерпування економічного потенціалу країни, заперечуються можливості для подальшого покращення рівня життя.

Серед основних сучасних положень, що характеризують економічне зростання як складову економічного розвитку, можна виділити такі:

1. Економічне зростання – феномен, набагато складніший, ніж динаміка зростання обсягу виробництва в країні. Воно має свою структуру, чинники, джерела, наслідки. Вагомим є проведення ґрунтовного аналізу тенденцій попереднього розвитку економічної системи країни з метою виявлення того, чи дійсно є приклад зростання, чи це тільки перехід економіки країни з однієї фази економічного циклу до іншої.
2. Неможливим є виділення однакового для всіх країн принципів та чинників економічного зростання, а тому не можуть не відрізнятися і відповідні механізми їх регулювання. Але загальною метою використання цих механізмів має бути формування та вивільнення потенціалу основних факторів сучасного економічного зростання.
3. Сучасному економічному зростанню притаманним є міжнародний характер. На перше місце виходять фактори та типи економічного зростання, що пов'язані з зовнішньоекономічною діяльністю в усіх її аспектах: зовнішня торгівля, рух капіталу, міграція людських ресурсів. Крім того, важливим питанням є конкурентоспроможність національної економіки в контексті глобального економічного розвитку.
4. Сучасне економічне зростання – процес нерівномірний та системоутворюючий. Неможливим є стимулювання економічного розвитку країни лише шляхом впливу на окрему групу факторів. Сучасна економіка потребує виваженого та комплексного підходу до вирішення основних суспільних проблем. Порушення системного підходу може призвести до неадекватної реакції економіки на запропоновані заходи.
5. Оскільки в умовах сучасної економіки дедалі більше зростає роль державних механізмів регуляторного впливу, важливим питанням сучасного економічного зростання стає вибір варіанта стимулювальних заходів з боку держави. Вони спроможні як покращити ринкові механізми саморегуляції, так і спричинити негативний вплив на розвиток економіки країни.

Як свідчить світовий досвід, держава має потенційні можливості для забезпечення зростання рівня національного доходу, обсягу інвестицій та добробуту населення країни. Кожна країна, залежно від специфіки економічної ситуації, стану розвитку, історичних особливостей визначає власний механізм державного регулювання економічного зростання як сукупності заходів інституційного, організаційного, регуляторного та законодавчого характеру, основною метою яких є стабілізація економічної та соціальної ситуації в країні та подальше стимулювання економічного зростання.

Механізм державного регулювання економічного зростання – це спосіб організації економічних відносин між державою та підприємствами, населенням, іншими країнами та міжнародними інституціями з метою стабілізації еко-

номічної та соціальної ситуації в країні та створення передумов для економічного зростання.

На нашу думку, фінансово-кредитний механізм повинен визначатися як сукупність форм, методів, важелів та інструментів регламентування економічних відносин між державою та підприємствами, населенням, іншими країнами, міжнародними інституціями в напрямках забезпечення стабілізації економічної та соціальної ситуації в країні та створення передумов для економічного зростання (рис.). На основі сформульованого визначення економічного зростання запропоновано принципи побудови комплексного механізму державного регулювання зростання української економіки.

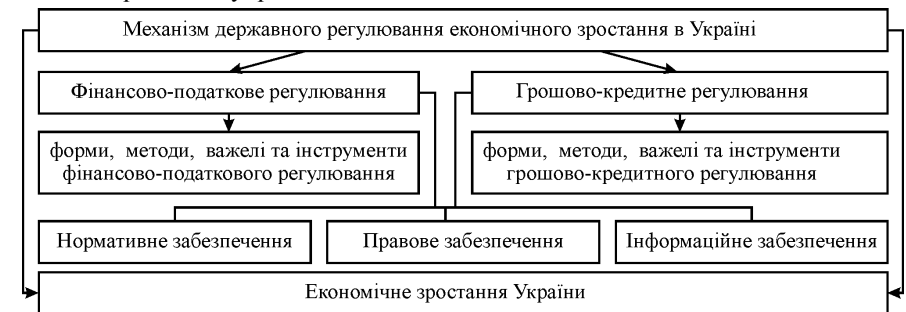

Рис. Компоненти фінансово-кредитного регулювання процесів економічного зростання

Механізм державного регулювання економічного зростання повинен включати в себе поточні та стратегічні цілі державного регуляторного впливу, перелік основних форм, об'єктів, методів та інструментів впливу.

Основною стратегічною метою державного регулювання економічного зростання є створення передумов для економічного зростання в країні. Для її досягнення важливим є вирішення широкого кола поточних економічних, соціальних та інституціональних проблем, таких як високий рівень безробіття, прискорення динаміки інфляційних процесів, неефективна структура економіки, недостатній рівень інвестиційної активності, проблеми розвитку аграрного сектору та багато інших.

Вирішення цих проблем пов'язано з впливом на окремі об'єкти державного регулювання економічного зростання. Основними об'єктами є фактори макросередовища, які забезпечують кількісні та якісні характеристики економічного зростання. Загалом, фактори економічного зростання можна поділити на три групи [3, с. 473-474]: фактори пропозиції; фактори попиту; фактори розподілу. Як основні об'єкти державного регуляторного впливу виступають здебільшого непрямі фактори економічного зростання.

Фактори попиту забезпечують зростання сукупних витрат з метою повного використання виробничого потенціалу. Тобто макроекономічне середовище повинно забезпечувати такий рівень сукупних видатків, за якого повністю використовуються наявні ресурси. Досягнення цього бажаного стану економічного розвитку країни залежить і від заходів державного регуляторного впливу.

Особливо визначальними серед форм державного регулювання є інструменти фінансово-податкового та грошово-кредитного регулювання. Основними інструментами, що впливають на розмір та структуру сукупного попиту, є: система оподаткування, підходи до формування витратної частини державного та місцевих бюджетів, кредитна політика банківської системи, заходи центрального банку щодо регулювання грошової маси в країні, динаміка інфляційних процесів тощо.

Фактори розподілу забезпечують розподіл зростаючого обсягу економічних ресурсів з метою отримання максимальної кількості корисної продукції. Вони повинні забезпечувати не лише виробничу, а й розподільчу ефективність. Виробнича ефективність розподілу економічних ресурсів досягається в суспільстві тоді, коли необхідні для задоволення сукупного попиту товари та послуги виготовляються з мінімальними витратами. Розподільча ефективність відображає такий їх розподіл під час виробництва товарів та надання послуг, що характеризується не лише мінімальними затратами, а й максимальним економічним ефектом (виготовляються ті товари та послуги і в такій кількості, що є найбільш бажаною для суспільства).

Важливим є вибір пріоритетності (оптимальності) визначення поточних цілей та об'єктів державного регулювання, оскільки інколи є суперечливими засоби їх досягнення. Класичним прикладом взаємної суперечності поточних цілей є бажання одночасно обмежити рівень безробіття і уповільнити темпи інфляції в країні. Спостерігаємо певну закономірність: чим менше цілей визначаються як пріоритетні для держави, тим менше суперечностей між цілями та засобами їх досягнення, а відповідно, тим більша гарантія досягнення поставлених цілей.

Під методами державного регулювання економічного зростання розуміють характер впливу держави через виконавців заходів державного регулювання на всі сфери в національній економічній системі з метою стимулювання економічного зростання. Їх можна згрупувати в чотири таких блоки: економічні, адміністративні, правові, донорські. Найбільш притаманними та привабливими для країн з орієнтацією на ринкові відносини є економічні методи державного регулювання економічного зростання. Застосування цих методів передбачає не пряме втручання з боку суб'єктів регулювання, а опосередковане, через створення певного економічного середовища. Регулювання за допомогою економічних методів дає змогу суб'єктам ринку зберігати право на вільний вибір економічної поведінки.

Економічні методи державного регулювання економічного зростання – це комплекс заходів з боку держави, що має характер непрямого впливу на суспільно-господарський розвиток країни з дотриманням вимог основних економічних законів задля створення умов, що забезпечують досягнення високих економічних результатів. До економічних методів державного регулювання належать прогнозування, планування, програмування, матеріальне стимулювання, пільгове фінансування, пільгове оподаткування і кредитування. Застосування цих методів є найбільш органічним для умов ринкової економіки, оскільки дер-

жава не обмежує вибір та дії економічних суб'єктів, а лише корегує та зацікавлює його в прийнятті певних рішень.

Адміністративні методи державного регулювання економічного зростання виражають, по суті, пряме управління з боку держави і передбачають використання системи державних замовлень та контрактів; застосування державою санкцій і штрафів, ліцензій, дозволів, квот; запровадження норм і стандартів, які регламентують вимоги до якості робіт, послуг, продукції, до організації виробничих процесів, операцій на внутрішньому і зовнішньому ринках тощо [5, с. 57].

Адміністративні методи базуються на силі державної влади та не пов'язані зі створенням додаткового матеріального стимулу або загрозою фінансових збитків. Їх поділяють на засоби заборони, дозволу і примусу. В умовах ринкової економіки зазначені методи потрібно використовувати обережно, вони є обґрунтованими в ситуаціях, коли ніким не обмежена свобода окремих суб'єктів зумовлює втрати для інших суб'єктів і ринкової економіки загалом.

Серед основних напрямів застосування адміністративних регуляторів в умовах ринкової економіки виділяють: державний контроль за монополіями ринками шляхом державного регулювання цін; охорона навколишнього середовища та споживання невідтворювальних ресурсів; забезпечення мінімального рівня добробуту та соціального захисту населення; дотримання національних стандартів виробництва (санітарні, екологічні норми, якість продукції, заборона недобросовісної реклами тощо); захист національного ринку (митні обмеження, тарифи, квоти на експорт та імпорт, ліцензування товарів тощо).

Важливим методом регулювання економічного зростання є державне замовлення, яке передбачає виготовлення та поставку певного обсягу продукції або виконання робіт на договірній основі з метою задоволення першопочаткових потреб суспільства. Це варіант співробітництва держави і підприємства з метою вирішення певних завдань. З метою економічного стимулювання виконання державного замовлення виконавцям можуть бути надані пільги щодо сплати податків, цільові дотації та субсидії, кредити на пільгових умовах, митні та інші пільги.

Правові методи регулювання економічного зростання передбачають прийняття нормативно-правових актів, а також вироблення механізму їх реалізації та контролю. Застосування правових методів у діяльності держави передбачає встановлення загальних, обов'язкових для виконання правил поведінки економічних суб'єктів. Створюючи правову, законодавчу базу, держава розробляє принципи економічних відносин, дотримуватися яких зобов'язані всі суб'єкти економічної діяльності – виробники, споживачі, держава. До цієї групи методів державного регулювання належать закони, законодавчі та нормативні акти, що захищають права власності, визначають форми підприємництва, умови функціонування підприємств, їхні зв'язки між собою і державою.

Донорські методи державного регулювання економічного зростання – це пільги або преференції в грошовій або не грошовій формах, що створюють для виробника привілеї, забезпечують йому підвищення конкурентоспроможності на ринку. Метою їх застосування є спрямування економічних ресурсів у ті галузі, що дійсно є пріоритетними для суспільства. Основними серед цієї групи методів є: субсидії, субвенції, преференції, дотації. Кожний з методів включає в

себе велику кількість інструментів (регуляторів, важелів) впливу на конкретні об'єкти державного регулювання економічного зростання. Їх також можна поділити на адміністративні та економічні.

Серед основних форм державного регулювання економічного зростання потрібно виділяти: комплексне планування економічного та соціального розвитку; прогнозування розвитку народного господарства та кон'юнктури ринку; реалізація національних і цільових комплексних програм; управління господарською діяльністю державних підприємств; фінансово-податкове регулювання (через систему державних фінансів і податків); грошово-кредитне регулювання (через регулювання грошової маси і процентної ставки); структурне регулювання (через зміну структури економіки і, відповідно, структури попиту і пропозиції на ринку); соціальне регулювання (соціальний захист населення через державний перерозподіл доходів); регулювання зовнішньоекономічної діяльності та валютного курсу; адміністративне регулювання (через застосування неекономічних методів впливу на економічне життя) [4, с. 395].

Фінансово-податкове та грошово-кредитне регулювання визначаються як основні форми державного регулювання економічного зростання. Їхні інструменти можна застосовувати як відокремлено, так і паралельно з метою одночасного коригування більш широкого кола економічних проблем, що виникають у процесі стимулювання економічного зростання.

З цією метою можливим є застосування декількох варіантів поєднання фінансово-податкової та грошово-кредитної форм державного регулювання економіки:

- стимулювальне фінансово-податкове регулювання паралельно із застосуванням жорсткого типу грошово-кредитного регулювання економіки. Обмеження грошової маси в країні за умови стимулювання за допомогою збільшення обсягів державних видатків призведе до зміни структури сукупного попиту: зросте частка споживчих та державних видатків, а величина внутрішнього та іноземного інвестування зменшиться;
- експансіоністське грошово-кредитне регулювання, поєднане із жорстким фінансово-податковим, призведе до зростання інвестицій за рахунок зниження обсягів споживчих і державних видатків, але можливим є прискорення темпів інфляції;
- одночасна стимулювальна фінансово-податкова та грошово-кредитна форми державного регулювання економіки – досить ризикований варіант, оскільки пов'язаний з одночасним розбалансуванням як фінансової, так і грошової системи країни.

Висновки. Отже, "економічне зростання" доцільно трактувати як довгострокову тенденцію до збільшення обсягів сукупного виробництва, яке відбувається в умовах структурної перебудови економіки країни відповідно до нормативних вимог технологічного та соціального прогресу, а також підвищення ефективності відтворювальних процесів. Врахування впливу нормативних, економічних, політичних, соціальних та зовнішньоекономічних чинників інституційного середовища під час формування інструментарію фінансово-податкового та грошово-кредитного регулювання економічного зростання в Україні дасть змогу максимально адаптувати його до поточних умов економічного розвитку

країни та забезпечить ефективність державного регуляторного впливу на динаміку економічного зростання в довгостроковій перспективі.

Література

1. Дзюбик С.Д. Механізм регулювання ринкової економіки / С.Д. Дзюбик. – К. : Вид-во ІДУС, 1995. – 66 с.
2. Дорнбуш Р. Макроекономіка : пер. з англ. В. Мусієнко, В. Овсієнко / Р. Дорнбуш, С. Фішер. – К. : Вид-во "Основи", 1996. – 814 с.
3. Кемпбелл Р. Макконелл. Аналітична економія: принципи, проблеми і політика : пер. з англ. – Ч. 1: Макроекономіка / Р.М. Кемпбелл, С.Л. Брю. – Львів : Вид-во "Просвіта", 1997. – 671 с.
4. Ковальов В.В. Економічне зростання: теоретичний аспект / В.В. Ковальов // Європейський вектор європейського розвитку. – 2012. – № 2 (13). – С. 393-397.
5. Михасюк І. Державне регулювання економіки / І. Михасюк, А. Мельник, М. Крупка, З. Залога. – Львів : Вид-во "Українські технології", 1999. – 640 с.
6. Словарь экономический. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://www.economi.polbu.ru>.
7. Словарь экономический. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://www.glossary.ru>.

Кабац Б.И. Теоретические аспекты исследования влияния финансово-кредитного механизма регулирования на экономический рост

Проанализированы теоретические подходы к объяснению содержания экономического роста и основных показателей его измерения. Также рассмотрено понятие государственного регулирования экономического роста в разрезе механизмов осуществления. Систематизированы и выделены основные формы государственного регулирования экономического роста.

Ключевые слова: экономический рост, экономическое развитие, ВВП, ВВП на душу населения, государственное регулирование экономического роста, механизмы регулирования.

Kabaci B.I. Theoretical aspects of the study of the influence of financial and credit mechanism of regulation on economic growth

In this paper the author examines theoretical approaches to explaining the content of economic growth and highlights its measurement. Also the author highlighted the concept of state regulation of economic growth in the context of mechanisms of implementation and systematized the main forms of state regulation about economic growth.

Keywords: the economic growth, economic development, GDP, GDP per capita, the state regulation on economic growth, regulation mechanisms.

УДК 338.[5+43](477)

Асист. Г.П. Кибиш –
Чернівецький НУ ім. Юрія Федьковича

МОДЕЛЮВАННЯ ЦІНИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ З УРАХУВАННЯМ РЕГУЛЯРНИХ ЛІЗИНГОВИХ ПЛАТЕЖІВ

Досліджено проблеми становлення ціни на сільськогосподарську продукцію, проаналізовано витратні методи ціноутворення, побудовано модель формування собівартості сільськогосподарської продукції з урахуванням усіх витрат, включаючи лізингові платежі, визначено ринкові ціни при заданій нормі прибутку на зернові та зернобобові, технічні та овочеві культури, а також встановлено ціну агрегованої сільськогосподарської продукції з урахуванням та без урахування лізингових платежів.

Ключові слова: ціна, собівартість, витратні методи ціноутворення, сільськогосподарська продукція, лізингові платежі, аванс, викуп майна, агрегована сільськогосподарська продукція.